

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

1923-рэ ильэсүм
гээтхалэм
къынчжээжьагаа къынчдэки

№ 122 (21376)

2017-рэ ильэс

МЭФЭКУ
БЭДЗЭОГҮМ и 13

Къынчжээжьагаа ыкни
нэмийн қынчбархар
тисайт ижүүлжээтийн
WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъээст

Къумпыл Мурат Дагыстан Республикэм ипащэ 1уклагъ

Дагыстан
поэзием има-
фэхэр Адыгэ
Республикэм
зэрэшыклохэ-
рэм къынчы-
хэлжьагаа
Адыгейим и
Лышьхээ
ипшъэрэлхэр
пэлтэ гъэн-
фагъэкэ зы-
гъэцкээр
Къумпыл
Муратрэ Да-
гыстаным
ипащэ Рама-
зан Абдулати-
повынрэ зэй-
кэгы зэдья-
лагъ.

Джащ фэдэу зэйкэгүм хэлжьагаа Адыгэ Республикаа я Союз итхаматэу Мэшбэшэ Исхъакъ, Дагыстан Республикаа и Правительствэ и Тхъаматэ игуадзэу Шамиль Исаевыр, Урысые Федерации и Къэралыгъо Думэ идепутатэу Ризван Исаевыр.

Къумпыл Мурат Рамазан Абдулатиповын тхъаугээпсэуриуагъ шольтырхэм зэпхынгэ пытэ зэряэм иахьыншо зэрэхишьхээрэм пае. Нэмийн лъэпкын икультурэ зэгъэшлэгъенир, идунееплъынкэ нэмийнхэм алтыгээсны.

гъэнэир, гушхъэлэжьагъэм-
кэ зэфэдэ нэншанэу ялхэр
къыхэгъэшьгъэнир мамырны-
гъэмрэ зэгүрүйоньгъэмрэ
зэрафэлажьэрэр, ар полити-
ке чъэхъыгъэу зэрэшы-
тыр Республикаа ипащэ къы-
лаугъ.

«Дагыстан ипоэзие тытег-
гүшүүлэхэд зыхъукэ ыпэрапршэу
тэ тшхъэ къихъэрэр Расул
Гамзатовын ыцл ары. А къэнир
тэ лъэшэу тэгээлэлпэ, адыгэ
тхэклюбэмэ ятвorchествээр аш-
итворчествээр пытэу зэпхын-
гъэх. Кавказынрэ Урысые-
мрэ ямызакъо, дунэе культу-
рэм ар зэдьяяу щыт», —

хигъэунэфыкыгъ Къумпыл
Мурат.

Мэшбэшэ Исхъакъ зэйкэ-
гъум хэлажьхээрэм къафило-
тагь Рамазан Абдулатиповын-
рэ ежьирэ РСФСР-и Апшэ-
рэ Совет зэрэшызэдэлжьа-
гъэхэм фэгъэхьагъэу.

«Къэралыгъо къулыкүм
иленэтэшхохэр о пыгыгъэх.
Адыгэ Республикаа зызехаш-
ми тазыфагу зэпхынгъэ пытэ
ильгъ. Тиреспубликэ Урысые
Федерацием исубъект хууным-
кэ о бэ зэшопхыгъэр. Уз-
рэхэрэр, литературам осэхшо
зэрэфэшьирэр, тильэпкхэм
азыфагу иль хэбзэшүхэм хэ-

хъоньгъэ ягъэшыгъэн зэрэ-
фаар къызэрэбгүйорэр лъэ-
шэу сугуап», — къынчагъ Мэш-
бэшэ Исхъакъ.

Рамазан Абдулатиповын зэ-
рэхигъэунэфыкыгъэмкэ, джы-
ри лъэнэкъуабхээмкэ язэдэ-
лэжьэнгъэ лъягъэктэн аль-
кышт. Ахэр зэрээлтынхэм
зэрээрэгъэбаижьирэ лъэ-
нэхъохэу сидигъу щыгыгъэх
ыкни къэнэжых культурэмрэ
искусствэмрэ.

«Адыгэ лъэпкыр Кавказын
ис ижьирэ лъэпкхэм зэу
ащиш, адыгэ лъэпкын Кав-
казын иуцун бэ хишьхыагъ.
Тиреспубликэхэм зэфэдэ нэ-

шэнабэ я, зэфынхыкэшү-
хэр азыфагу иль. Адыгэ лъэп-
кын культуре хэбзэ куу ил.
Лъэпкхэмээ культурхэмээ
зэлтынхэм, зэрэгъэбаиж-
ынхэм мэхъянэшхо я. Да-
гыстан поэзием имафэхэр зэ-
рээзэхагъэмкэ Расул Гам-
затовын лъялтынгъэшхо зэрэ-
фаширээр къагъэлъягъ», —
къынчагъ Дагыстан Республикаа
ипащэ.

Адыгэ Республикаа
и Лышьхээ
ипресс-къулыкъу

Сурэхэр А. Гусевын тыри-
хыгъэх.

Лъэпкъ поэзием имафэхэр

Адыгейим и Лышьхээ ипшъэрэлхэр пэлтэ гъэн-
фагъэкэ зыгъэцкээр Къумпыл Муратрэ Дагы-
станым ипащэу Рамазан Абдулатиповынрэ дагы-
стан поэзием фэгъэхьагъэ сыхьатым хэлжьагъэх.

Иофхъабзэу Адыгэ къера-
лыгъо университетын ибибли-
отекэ щыкъуагъэм Республи-
китгүй яллиторхэр, куль-
турэм, искуствэм, образо-
ванием ялофышэхэр хэлжьагъ-
гъэх.

«Творческэ интеллигенцием-
рэ хабзэм икъулыкъухэмрэ аш-
фэдэ зэйкэгъухэу зэдьяяхэр

тихъэгъэу икъэралыгъо культу-
рэ политикэ изы пшъэриль-
шъхъаэхэм язэшхохын — цыф-
лъэпкырэ зынхыгъэсэурэ Уры-
сые игушхъэлэжьагъэ гъэ-
пүтэгъеням зэрэфэорыншэшт-
хэр хэзгъэунэфыкы сшоин-
гъуагъ.

Лъэпкъ зэфэшхъаф-
хэм якультурэ зэпхынгъэ зэ-
рэптиэрэм ахэм язэгурьоны-
гъуагъэр къынчигъэшыгъ.

Обществэм хэхъоньгъэ егъэ-
шыгъээнымкэ поэзиемрэ куль-
турэмрэ мэхъянэшхо зэряэр

Рамазан Абдулатиповын къы-
лаугъ, ныбжыкъэ сэнаущхэм
иэпилэгъту ягъэгъотыгъэнымкэ
Дагыстан Республикаа щы-
зэшүхахыхэрэм къатегуыгъагъ.
Джащ фэд традиционнэ куль-
турэм игупчхэр зэрэзэхаш-
хэрэр, къэлэцыкъу ишыгылэхэм
сабый сэнаущхэм иэпилэгъу
языгъэгъотырэ гупчхэм яст-
тус яэ зэрэххүурэр ыкни нэм-
ийнхэм алтыгээхэр. Дагыстан ипа-
щэ къызэрэиагъэмкэ, хэбзэ
иэшхъяетхэм апащхъэ пшъэ-
рэйрэ шхъаалу итыр творчест-

вэм пылтынхэмкэ цыф сэ-
наущхэм амалхэр ягъэгъоты-
гъенэр ары.

Еланэ Рамазан Абдулати-
повын Адыгэ Республикаа
итхаклохэм я Союз иправле-
ние итхаматэу, Адыгейим, Къэр-
эшэ-Щэрджэсүм янароднэ по-
этэу Мэшбэшэ Исхъакъ Да-
гыстан иапшэрэ наградэ —
орденэу «Дагыстан Республикаа
ипащэу гъэхъягъэр зэрэшырихэм
фэш» зыфи-
орэр къыритьжьыгъ.

Адыгэ Республикаа
и Лышьхээ
ипресс-къулыкъу

АДЫГЕИМ ЩЫХҮРЭ-ЩЫШІЭРЭР

Тхъакуущынэ Аслан фэгушыагъэх

Адыгэ Республикэм ипэшагъэу, джырэ уахтэм АР-м и Къэралыгъо советнику, Мыекъопэ къэралыгъо технологическо университетэм и Президентэу Тхъакуущынэ Аслан ыныбжь ильэс 70-рэ зэрхэгъэр тыгъуасэ хигъэунэфыкыгъ.

Мыш фэгъэхыагъэ зэхахьэй АР-м и Къэралыгъо филармоние щыкыагъэм цыфыбы Ахэм ахэтигъэх Адыгейм и Лышихъе ишшэрыльхэр пэлтэ гъэнэфагъэхэз зыгъэцкээр Къумпыл Мурат, УФ-м мэкъу-мэшымкэ иминистрэ игуадзэу Хьатыу Джамбулат, Дагыстан Республикаем и Лышихъе Рамазан Абдулатиповыр, Къэрэшэ-Щэрджэс Республикаем ипащэу Рашид Темрезовыр, Ростов хэкум игубернаторэу Василий Голубевыр, Къэбэртэ-Бэлъкъар Республикаем, Краснодар краим, Къалмыкын, Ахъязын къарыкыгъе лыкю купхэр, шиенгъэлэжхэр, юбилирим икъоджэгъухэр, иныбджэгъухэр, нэмийкхэри.

Мэфэл зэхахьэм ипэублэ Республика телевидением илофышихъем къагъэхъазырыгъе фильмэу «Дорогу осилит иду-

щий» зыфилоу Тхъакуущынэ Аслан ишынгъэе гьогу, гъэхъагъэу илэхэр къэзыуатэу, игу-къэкыжхэр къизынотыкыхээр къэзэрэгъоигъехэр еплыгъех.

АР-м и Лышихъе ишшэрыльхэр пэлтэ гъэнэфагъэхэз зыгъэцакээр нэужум сценэ къидэкяояь ыкчи УФ-м и Президентэу Владимир Путиним ишүүфес телеграммэу Тхъакуущынэ Аслан факторэм къеджагъ.

Республикэм ипащэ Адыгейм къэлгэхэе хъэкэлшхохэм шүүфес къарихыгъ. Къызыхъугъэ мафэр хэзыгъэунэфыкырэ Тхъакуущынэ Аслан гүшүэ фабэхэр риуагъех.

Лыйтэнгъэе зыфэшшыре Аслан Кытэ ыкъор, уныбжь ильэс 70-рэ зэрхэгъугъемкэ сэргу къыздедэу сиофэгушо, — къыуагъ Къумпыл Мурат. — Гъэхъагъехэр пшынхэр,

уихэгъэгү, уиреспубликэ уафэлэжъэнэр, регионым иэкономикэ хэхъоныгъэхэр илэнхэр, цыфхэм яшылэхэл-псэукэ нахышу шыгъэнэр сидигъулиши эрэлжээрилтэй шыхыалеу зыфэгъэ-уцужыгъ, ашкэ къыбдэхъу-гэр бэ. Федеральне гуччэм, нэмийк шольтырхэм зэлхүнгээ пытэ адтылэнэм, республикэм льэпкэ ыкчи дин зэргүрионгъэе илъяным улахышхо хэль. Мы юфшэнри непэльтийгъекуатэ. Опытэу пэлкэлтыр, щынгъэгэм хэшьыкьеу фууиэр тапэкэ кызэрэштхээ-пээчтим сицыхэ тель. Псаунгъэ пытэ уилэу, угихэлхэр щынгъэгэм щыпхырыптихээзэ Аслагеим ыкчи Урысыем шуагъэ къафэхынэу пфэсэо. Зимэфэл хэзыгъэунэфыкырэ Тхъакуущынэ Аслан къифэгушуагъэх ыкчи гүшүэ дэхабэ къылагъоигъ АР-м и

Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэмрэ лъепкын итхэкло цээрилоу Мэшбэшэ Исхъакъэр. Хьатыу Джамбулат гүшүээр зештэм, УФ-м мэкъу-мэшымкэ и Министрствэ ипащэу Александр Ткачевым ыцлэхэ юбилирим къифэгушуагъ ыкчи мы отраслэм ылашьхээгээ гъэхэгъэшхохэр зилэ Тхъакуущынэ Аслан щытхууцэ «УФ-м иагропромышленнэ комплекс илофышигъэшшошагъ» зыфирэ къифигъэшшошагъ.

Рамазан Абдулатиповыр, Рашид Темрезовыр, Василий Голубевыр, нэмийкхэри зэхахьэм къызыгъуагъэх. Тхъакуущынэ Аслан Адыгейм имызакъо, Темир Кавказым, Урысыем шильтээфэнгъэшхо зэрэштифашырэр, узэригушон цыфуу, политикэу зэрэштийр хагъэунэфыкыгъ. Сид фэдээ

рэ юф рихыгъя-гъэми, ар къеухым фимыфэу, риху-хагъэр къыдэ-мыхъо үүж зэри-мыкыштыр юбилия-рим ишэн анах лъэшхэм ашыщэу къалыагъ. Р. Абдулатиповым къызэ-рэхигъэшыгъэу, цыфхэм цыхъэу къыфашыгъэр къызэ-рэхигъэшыгъэм даклоу анах шъхьаэр янэрэ ятэрэ къызэ-римыгъэу къызэ-рэхигъэшыгъэр, гъогу дахэу къыхыгъэм темыкыу къызэ-рэхигъягъэр ары.

Дагыстан иштихъуу тамыгъэу «За любовь к родной земле», орденэу «Къэрэшэ-Щэрджэс Республикаем ылашьхэе гъэхъагъэхэр зэрэштирихэхэм фэш» зыфилохэрэр Тхъакуущынэ Аслан къифагъэшшошагъ.

Джащ фэдэу УФ-м и Премьер-министрэу Дмитрий Медведевыр, УФ-м и Къэралыгъо Думэ и Тхъаматэу В. Володинир, федеральнэ структурэхэм, регионхэм япащэхэр къызыгъэшшошагъэр телеграммэхэр бэу къылкагъэх.

Къызыхъуу гээ мафэм ехуулэу республикэм къэлгэхэе хъакъэхэм, республикэм щыпсэхэрэм, мэфэл зэхахьэм хэлэжээхээ артистхэм зээлэхэм Тхъакуущынэ Аслан афэрэзагъ, «тхъашуу-гээпсэу» ариуагъ.

ТХЪАРКЬОХЬО Адам.
Сурэтыр А. Гусевым тырихъиль.

Зэлукэгъу зэдьрялагъ

Адыгейм и Лышихъе ишшэрыльхэр пэлтэ гъэнэфагъэхэз зыгъэцакээр Къумпыл Мурат Ростов хэкум игубернаторэу Василий Голубевым зэлукэгъу дырилагъ.

Отраслэ зэфэшхъафхэм — экономикэм, мэкъу-мэшым, культурэм, спортым алъэн-къокэ шольтырхэм оптышшоу ялэмкэ зэхъожынхэ зэрэфаэр зэлукэгъухэм къашауагъ. Законотворчествэм ыльэнхыкъокэ оптэ гъэнэфагъэ щы — Адыгэир, Ростов хэкур, Къалмыкыр Кыблэ-Урсые Парламент Ассоциацием (ЮРПА) хэхъэх, Ахъяз Республикин аш инассоциированнэ членэу щыт.

А мэфэ дэдэм Адыгейм ипащэ Къалмык Республикаем и Къэралыгъо советнику Ва-силий Бюрчиеым, Ахъязын щынэгъончагъэмкэ и Совет искретарэу Мухамед Килба, Ахъязын иолимпийскэ комитет

и президентэу Валерий Аршба алуулагъ.

Пээшнгъэ зехъэгъэнимкэ шольтырхэм оптышшоу ялэмкэ зэхъожынхэ зэрэфаэр зэлукэгъухэм къашауагъ. Законотворчествэм ыльэнхыкъокэ оптэ гъэнэфагъэ щы — Адыгэир, Ростов хэкур, Къалмыкыр Кыблэ-Урсые Парламент Ассоциацием (ЮРПА) хэхъэх, Ахъяз Республикин аш инассоциированнэ членэу щыт.

Язэпхыныгъэ

нахь агъэпытэшт

Адыгейм и Лышихъе ишшэрыльхэр пэлтэ гъэнэфагъэхэз зыгъэцакээр Къумпыл Муратэ Волгоград хэкум итхъаматэу Николай Семисотовым ирээдэхээ Адыгэ Республикаемэ Волгоград хэкумрэ тапэкэ язэдэлэжъэнгъэ зэрагъэпытэштэй тегушиагъэх.

Зэлукэгъум джащ фэдэу хэлэжъагъэх Адыгэ Республикаем и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимира Нарожнэмрэ икомитэт итхъаматэу Джанхъот Аслан, Адыгэ Республикаем и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Шъао Аскэр, Адыгэ

Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм бюджет-финанс, хъакъулах политикийн ирээдэхээ Аслан, Адыгэ Республикаем и Тхъакуущынэ Аслан афэрэзагъ, «тхъашуу-гээпсэу» ариуагъ.

министратие ипащэу Тхъакуущынэ Мурат.

Республикэм ипащэ зэрэхигъэунэфыкыгъэмкэ, шольтырхэм бэшшагъэ азыфагу зэхъынгъэ пытэ зилтыр. Гүшүээм пае, пээолзапхъэхэр къыдээзэгъэхэрэе компаниуу «Волма» зыфилоу Адыгэим юф щызышшэрэр Волгоград ий. Гъэсэнгъээм, медицинэм, культурэм алъэнхыкъоки язэдэлэжъэнгъэ нахь зырагъэушьом-бгүүнхэм амалхэр щыэх.

Николай Семисотовым шольтырхэм ирээдэлэжъэнгъэ гъэпытэштэйнэ зэрэдэригъаштэр, юфтхьэбээ гъэнэфагъэхэм законодательнэу къадыригъэштэнэ зэрэфхъязырэр къылуагъ.

Адыгэ Республикаем и Лышихъе ипресс-къулыкъу

Районитфымэ ашылагъэх

Мэллийфэгъум къыщегъэжъагъэу Адыгэ республикэ онкологическо диспансерэм имобильнэ бригадэу «Онкостраж» зыфиорэр республикэм итпэупээ чыжъэхэм ашылагъ, цыфхэм япсауныгъэ изытэ специалистхэм аупльэкүгъ.

Мэллийфэгъум къыщегъэжъагъэу Ахэм дэдэм Адыгэ итпэупээ чыжъэхэм ашылагъ, цыфхэм япсауныгъэ изытэ специалистхэм аупльэкүгъ.

— Мобильнэ комплексын ишүүагъэхээ специалистхэм нэбгырэ 493-мэ упплэкүн 343-рэ афашыгъ. Ахэм ашыщэу адэбэ уз ялэу нэбгырэ 16 агъэ-

унэфыгъ, ар ялэнхэм щынагьоу нэбгырэ 39-рэ къахагъэшыгъ, 160-мэ нэмийк узхэр ялэхэу агъэунэфыгъ, — къеты Адыгэ Республикаем псауныгъэр къэхъумэгъэнхэм и Министрствэ ипресс-къулыкъу.

Нахь игъэлкотыгъэ упплэкүнхэр зищыкагъэхэм ахэр зыщашиын фаехэм агъэкыагъэх.

(Тикорр.).

Адыгэбзэжъим кіэдэлукыгъэх

Пхытык Хаутийрэ Къэрэнэшэ Маринэрэ.

Гъэмэфэ пчэдыхъир зэлхүүтэй рэхьат дах. Шэмбэт. Адыгэ Республика м икъэралыгъо филармоние ылупэ адыга нэбгырэ 30 — 40 фэдэс купышлоу къыщызэхъягъэу щызэхэц: нэгушлох, чэфых, зыгорэм зэрэпэлхээрэр, зэрежхээрэр гъуашэрэп, янэплэгъу загьорэ гъогумкэ адзы. Ахэтын мыхам АКУ-м икъэлэгъаджэу, филология шэнэгъэхэмкэ докторэу, профессорэу Абрэдх Ачэрдан, гуманитар уштэйнхэмкэ Адыгэ республике институтэу Т. Клэрашэм ыцэ зыхырэм ишаа игуадзэу, тарихъ шэнэгъэхэмкэ докторэу Гэнэшү Аскэр, Мыекъопе къэралыгъо технологическе университетэтийн тарихымкэ икафедрэ ишаа, шэнэгъэлэхъеу Къудаикъо Светланэ, Адыгэ Республика и Адыгэ Хасэ итхаматэу Лымыщэкъо Рэмзэн, Хасэм хэтэу Къуижъ Къэлпъан, ныбжыкхээр, къалэу Мыекъуапе и Адыгэ Хасэ хэтхэм ашыххэр, нэмыхикхэр. Пстэури лъепкъо фогъохэм агъэгумэкхы.

Щигуазэ тызэрхъуягъэмкэ, ижырэ бзэжхэм ахалытэрэ адыгабзэм (хатхэм абзэ) зэлукэгъур фэгъэхъягъэц.

Хакиехэр

Зэфагъэнэфэгъе пальэм тафе шыпкъэу хакиехэри къэлтэгъуагъэх. Ахэр Къэбэртэе-Бэлькъар Республика щыщ гъэсагъэхэу Къэрэнэшэ Марин, Налщык къэралыгъо университетийн икъэлэгъаджэу, шэнэгъэлэхъ-шэтаклоу Пхытык Хаутий. Адыгэ хабзэм тетэу Хаутий куп дахэу щытым къахахы, шуфэс къарихыг; ныбжыкхэми, ышхъяац макиэу, сэх тешагъэм фэдэу, фыжыр къебэкы. И э сэмэгумкэ тхылыкъэ заулэ ыыгъ. Ахэр ежь гъусэ илэу ытхыгъэу «Хатты в древних языках и культурах» шыфилорэм къыщыхиутигъэхэм шэнэгъе лъепсэ гъешэгъон афешы, ухэти а зэклэми шош зэфэшхъафхэм укынфагъэущы, уидунэеоплыкъе къагъэбэрсыры, блэкъигэ чыжъэм ухащээ, зыкъуагъэгъоты.

Пхытык Хаутий.

реты, кючэшхо ил. Джары бзэр псэм зыкыфагъадэрэр. Цыфым ахай шагью хэлтыр бзэр ары. Бзэ пэпчь лъэнэнкуабэм атэлтиягъэу мэлажъэ. Кыйтэшэкыгъе дунаимрэ бзэмрэ пытэу зэрэзэхъягъэхэм ишыхьатых мэкъе зэфэшхъафхэр — мэкъэзэшхэр, мэкъэзэрашхэр — фэжку-жыгыуху (жыбгэе мацэу, чыг тхээпэ лушашэу, псыхъо чэчэ мацэу), псынкхэу, чанхэу, дэгухэу, лужухэу, пытэхуу бзэхэм ахэтхэр. Цыфым гъешэшхо илэп, ау цыфлэпкъым ыбзэ бэгъашэ, гъогушо къыкыгъ ыкыт, тарихъ ини пыль. Бзэхэри жы мэхуху, ау ахэр лэхэрэп, нахь макиэу агъэфедэхэми, зыгъэфедэштигъэхэр щымынхэм. Адыгэхэм яблэкыгъе чыжъеки, тарихымкэ зыбгъазэм, зэклэхъаутыгъэр, нэмыхикхэр авторхэм ятхыгъэкэ зытту.

Бзэ-тарихъ зэлукэгъум къырагъэблэгъагъ ыкы хэлэхъягъ

клюхъирэ нафэ къыпфэхъу. Ижырэ бзэжжэ пэпчь бгэшэйон икъун хэль: бзэ гъэпсыкимкэ, къэлоктэ-къетыкимкэ, купким илэмкэ. Цыф гъэсагъэхэм ар къагурыоу, ижырэ бзэхэмкэ тофыши алэжы. Ашкэ анахь ыпэйгъу хуухэрэр тхыгъэхъу къагъен-нагъэхэр, къакненгъэхэр арых.

Шэнэгъэлэхъ-шэтаклоу Пхытык Хаутий фэхъэхъыгуу къеплон хүмэ, иадыгэ лъепкъ тарихъ, ижырэ адыгабзэм алтапсэ научнэу зэгъешэгъен-зэхэфыныр къызхэкыгъэр ыкы зэпхыгъэр ят ары. Ар щээфэ езэджэн-пүнүгъе системэм хэтыгъ, едажаплэм ипещагъ, шэнэгъем лъыхуныр ыкы феклонир, шыпкъэр гъенэфыгъен-инэргыгъ. Тым ильягъо техъягъ ыкы зэрильгъэу лъегъеклатэ ильэс 40 хъугъэу Хаутий (ильэс 12-м къыщегъэжъагъе гушигъсэм зыритыгъ). Мы ажырэ ильэс 3 — 4-м хэвшыкъеу Пхытыкыр наукэм нахь хэкъотагъ, адыгэбзэжъимкэ, адыгэхэр къызытечкыгъэху альтытэхэр «хеты» е «хатты» зыфиохэрэмкэ гушигъсэ-зэфэхъысэжъ гъешэгъонхэр ешых. Бэмышэу къидэкыгъэ итхылэу «Хатты в древних языках и культурах» зыфиорэм къыщыхиутигъэхэм шэнэгъе лъепсэ гъешэгъон афешы, ухэти а зэклэми шош зэфэшхъафхэм укынфагъэущы, уидунэеоплыкъе къагъэбэрсыры, блэкъигэ чыжъэм ухащээ, зыкъуагъэгъоты.

Кылотовы-кынхэр

АР-м и Адыгэ Хасэ итхамтэ игуадзэу Къуижъ Къэлпъан зэлукэ-шхом хэлажхэхэрэм шуфэс къарихи, гушигъэр фигъэшшошагъ тьюш Къэбэртаем къикыгъе гъэсагъэу, ижырэ адыгэбзэжъим щыгъуазэу, ар зэхэзэху, зыгъуунэфэу тоф зышиэрэ Пхытык Хаутий. Чынпэлэкэ тывэпелчэми, мы унэхшом къыщы-зэрэугоигъэ адыгхэм зэклэми тывэштиш дэдэу зэрэштиш тывэгушоу ашкэ ижырэ къыублагъ. Дунаим бзэжыбэ дэдэ

зэрэтетыр, ахэм лъэшэу анаэ атэту шэнэгъэлэхъу хэгъэгү зэфэшхъафхэм арьсхэм гушхэкенэр зэралэхъырэв Хаутий ижырэ щыкыгъэхъыгъ. Икыгъе пэшшэгъум иапэрэ ныкъом ыким тхыгъэхъем къяджэнэр зыфызашокыгъэхэр зэрэштиш эхэр, бзэжхъемкэ алфавитыр къенагъеу чылчю горэм къызэрэшагъотыгъыгъ, ашкэ къеджэрэ пэпчь, ежь ишэ-ныгъэ, игульытэ ельтигъеу (хэти иныдэльфыбээ ар фи-хызэ), тоф зэршшээрэ къы-луагъ, тхыдэ къэбарэу щылэхэм ягытуу къышыгъ, ахэм яшуагъе зэрэниир къыуагъ. Етэ тет-хагъэхэр, пхъэжхыахэр, мыжохэм атэ тхыпхъэ-тхыгъэхэр ижырэ тхыгъэхэм укъяджэнэмкэ ыршигъуух. Цыфлэпкъым тхыэшшошхуу гъэшшоу илгээв,

шээгъонуу щытых: «Апэрэ цыфыр Адамэп ыкы Иисусэп, РА», — elo. Ижырэ цивилизациер цыф лъэпкъыбэм зэдэгээсигъагъ, хъатхэм абзэ ахэм нахь ялэгэккэу къахэштишгъ; джащ фэдэу нархэр — тхыдэхъе е пшысэ къодыхеху щымытхэу, лъэхъан чыжъем щылэгъ цыф шыпкъеэху зэрилтийрэв къыхигъэштишгъ, ашкэ щысэхэри къыхигъэх.

Зэхахъэм гущыгъ кэккэ къышыгъ АНДРЕЙ ОСТАШКО. Ижырэ цивилизацием хъатхэр ыкы адыгэбзэхъыр зэрэхъхэм, ахэр анахь къызэрэхъхэрэм къашууцугъ. Анахь мэхъанэ зэритыгъэр бзэм ику-уягъэштишгъ ыкы адыгэ лъепкъ шенхэзэхэр. Ахэр джырэ лъэхъаныкэм анахъеу ухумэгъэнхэ, ашкэ фэшл шээгъэн фаехэм къашууцугъ. Адыгабзэр щылэнэм пае ар зие лъепкъыр, цыкыни ини, ругушиэнэр ишкылагъ. Ашкэ къыхэккэу сабийхэм алаа пшысэхэр, къэбархэр, тхыдэхэр, ютэхъхэр адыгабзэм ильхэгъэнх фае, телефонхэм, нэмыхикээ мэ-псымхэм афытхэгъэнх фае, ренэу ныдэлф макъэр атхаклумэ зэритиинэу.

Зэхахъэрэм ельтигъеу зэлукэ-зэхахъэм хэлэхъэрэ ныбжыкхэхэм упчэ зэфэшхъафхэр бзэу къатыгъэх, джэуапхэри агъотыгъэх.

Зэлукэм ыким гущыгъ фа-гъэшшошагъ Къэбэртаем къыкыгъе шэнэгъэлэхъеу Къэрэнэшэ Маринэ. Бзыльфыгъэ гупши-саклом ижырэ кэккэ къыгъе: Хаутий итхылэу зэджаагъем шэнэгъе дунэе гъешэгъон зэрэхищагъэр, а зэклэ бэрэ ыуупшигъэ зэрикъутыр, бзэжж шэнэгъем ылъапсэ зэрэкуу дэдэр, адыгэхэм блэкыгъе тарихъ куу зэрэтилэр, зэбгэ-шэнэу, зэхэфынэу, къыпф-федэнэу а зэклэ зэрэштишм зэрэмдэгэндэшырэв къыуагъ. Ашкэ пшыкылагъэр псаунгыгъ, щагъэ, тынчныгъе илэнэр арэу ылъытагъ, щылэнэгъэшхом шуукэ, тхъагъоктэ, мамырн-гъэлэхъэтишымхъопсэнэу къа-фельяуагъ. Маринэ фортельянэм кэлрэтийхы къыригъэгъе мэкъэм лъэш гохъеу шъэфы-бэр зыхэгощагъэм адыгэбзэжъим кэлдэлукыгъэхэр ригъэдэгъэхъ.

Зылэпкъ гупшигъсэ иным пстэури зэдыхэтигъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэр юшынэ Асплан зэхахъэм къыщтырихыгъэх.

Шүхъафтыныр къалэжьыгъ

Соловьев зэшхэм ацкээ агъэнэфэгъэ ахьшэ шүхъафтыныр зэрэтиштхэр мы мафхэм народнэ депутатхэм я Мыецкөпэ къэлэ Совет исессиу щыгъэм къышыхахыгъэх.

Хабзэ зэрэхъугъэу, къалэм щыпсэухэу зисэнхэхаткэ ёки общественэ тофшэнхэмкэ гэхээшшохэр зышыгъэхэм ашүхъафтыныр афагъешшуаш. Анахь зытефхэрэм якъихыхын Мыецкуапэ щыпсэухэрэр, профессиональнэ ёки тофшэнхэмкэ коллективхэр къыхагъэла-жьэх.

Мыецкуапэ иадминистрации

ипресс-къуулыкъу къызэритырэмкэ, къагъэльгъуагъэхэм администрацием зэхищэгъэ комиссиир хэллэгъ, етланэ сессион къыхалхъагъ.

Мы ильэсэм къэлэ шүхъафтыныр зэшхэм ацкээ агъэнэфагъэр атефу альтаатай АР-м культурэмкэ изатслуженне тофшшэу, модельнээ Джалмэкъо Азмэт.

(Тикорр.).

КіэлэцЫкъу 300-м ехъумэ яцэкъагъэх

Бамыкъ зэцкэгъэ нэбгырэ 800 фэдиз Адыгэ Республиком ит медицинэ организациехэм яолагъэх. Ежь-ежырэу зызыгъэхъуягъэхэм япчагъэ агъэнэфагъэ.

Бамыкъ къяцкъагъэу медицинэ организациехэм нэбгырэ 877-рэ яолагъ. Ахэм ашыщэу нэбгырэ 312-р кіэлэцЫкъу. Республиком ит районхэм зэкэми мыш фэдэх хуяа-шагъэ ашагъэнэфагъ. Нахьбэм цыфхэм мээвим щыгъхэу е мэкъумэш посэушхэхэм ахэтхэу бамыкъхэр къа-хэпкъагъэх.

Мы ильэсэм цыфхэм

нахь къызыщакуухъэрэ чып-лэхэм, гъэмэфэ зыгъэпсэфы-пэ учреждениехэм, паркхэм, скверхэм бамыкъхэр къямыкъолэнхэмкэ ищыкъэгъ тофхъабзэхэр ашызетхъагъэх, — къеты Роспотребнадзорым и Гээлоришапэу Адыгэ Республиком щыгъэм ипресс-къуулыкъу. — Пстэумкъи чыгу гектар 7205,5-рэ акарициднэ шыкъэм тетэу гъемафэм фэдгъэхъазы-

(Тикорр.).

публике кіэлэцЫкъу клиническэ сымэджэхэм травматологиекъ иотделение ипащэу Алексей Самоквитовым ёки гурыт еджаплэу N 13-м ипащэу Наталья Ткаченкэм.

Джы йонгъо мазэм Мыецкуапэ и Мафэ зыщыхагъэунэфагъыттым тифэу лауреатхэм къалэм ипащэхэм шүхъафтыныр аратыжыщт, ахэм афэгушоштых Александр Наролинир ёки народнэ депутатхэм я Совет итхамаматэу Джармэкъо Азмэт.

(Тикорр.).

рыгъ. Цыфхэр чыюопсым зыщалыхъан, къыщауухъан гүхэль зашыкъэ, бамыкъхэм къахымыкъэнхэм лыгъильэнхэ, ахэр нахь зыфесакъыжынхэ зэрэфаер агу къэдгэкъыжы тшоинту. Мыр къязымыгъэктолэшт пкыгъохэр агъэфедэхэм, щыгъын фыжхэр зыщальхэмэ ёки нэмэйк пашорыгъэш тофхъабзэхэм анаэ атырагъэтымэ, гумэкъыгъом щыгъумагъэхэ хууьстых.

(Тикорр.).

ХЭБЗЭУХҮМАКЮХЭМ КЪАТЫ

Ильэси 3-рэ хъапсым дэсыщт

Имые мыльку зытыгъу гъэхъуягъэ хуульфыгъэм иоф Мыецкөпэ район хыкумым зэхифыгъ ёки ашлажээ зэрийэр ыгъэунэфагъ.

Мы ильэсэм икъихъэгъум муниципальнэ образование «Мыецкөпэ районым» щыпсэурэ бэзльфыгъэм хэбзэуухумаклохэм закынфильзэагъ. Ашкызэротагъэмкэ, иунэ ильыгъэ уасэ зиэ гаджетхэр ратыгъукыгъэх. Полицейскэхэм зерагъэунэфагъэмкэ, бэзджашэм ноутбук, сотовэ телефониту ёки нэмэйк уасэ зиэ пкыгъохэр къызэкъигъэхъагъэх. Зэрарыр сомэ мин 20-м къэхъагъ. Ашкыхэкъыкъэ уголовнэ тоф къызэуахыгъ.

Бэзджашагъэр къызыхъу-тээ чыплээм эксперт-кримина-

листхэр псынкэу къэсигъэх ёки амьгъэунэфагъэ цыфым илээжхэр къыгъэнагъэхэу къагъотыгъ. Нэүжум ашкыпкырыкъыхээ зэхашгээ оперативнэ тофхъабзэхэм яшуагъэкэ бэзджашагъэр агъэнэфагъин ёки къаубытын алькъыгъ. Хуульфыгъэр ышлагъэм еуцоплэжыгъ, аш ытыгъу гъэхэм ашыщхэр бэзльфыгъэм ратыжыгъэх. Бэзджашагъэр зыэрарьхэгъэх льхэхъаным джыри ымын-пшыныгъэхъуягъ. Ашкыхэкъыкъэ ильэс 3-рэ ар хъапсым дэсынэу хыкумым унашьо ышлагъ.

Зыныбжь имыкъугъэм шъон пытэ рищагъ

Шъон пытэхэм ягъэзекъон епхыгъэ хэбзэгъэуцу-гъэр зерагъэцакъэрэм лыгъильэгъэнир хэбзэуухумаклохэм япшьэрэль шъхьай.

Зыныбжь имыкъугъэм шъон пытэ зерэрашагъэр УФ-м хэгъэгүүлэхээр Иофхэмкэ и Министерствэ иотделээ Тэххүтэмыкье районым ёки нэмэйк икъулыкъушихэм агъэнэфагъ. Ар зыщыхуу гъэр поселкэу Яблоновскэм итучан гор. Полицием иучастковэ уполномочен-нэхэм зерагъэунэфагъэмкэ, ильэс 67-рэ зыныбжь бэзльфыгъэм зыныбжь имыкъугъэм аркъ къыришагъ. Хэбзэгъэуцу-гъэр зыкукуагъэм ылъэнэкъо-къэ администривнэ протокол зэхагъэуцуагъ. Администривнэ хэбзэукононгъэхэмкэ Ко-

дексым къызэриорэмкэ, угловнэ пшьэдэкъыжь хэмийт хуумэ, шапхъэхэр зыкукухэрэм пшьэдэкъыжь арагъэхырэр зэтэфагъ: цыфхэмкэ администривнэ тазырыр — сомэ мин 30-м къыщегъэхъагъэу мин 50-м нэс, 1энатэ зыыгъ пашхэмкэ — сомэ мини 100 — 200, юридическэ лицэхэмкэ — сомэ мини 300 — 500-м нэс.

Арышь, зыныбжь имыкъугъэм шъон пытэ ешүүщэнэм ылээкъэ аш пшьэдэкъыжь къыкъэлтыкъон ылъэкъыщтим шуе-гупши.

Ихатэ кіэп къышигъэкъыщтыгъ

Оперативнэ-профилактическэ тофхъабзэу «Лу-шъхъэ» зыфиорэр полицием икъулыкъушихэм рагъэкъокъызэ, Кощхэблэ районым ёки пшьэдэкъэ ильэс 54-рэ зыныбжь хуульфыгъэм мы лъэнэ-къомкэ бэзджашагъэ зэрихъан ылъэкъыщтэу къэбар къацкъэхъагъ.

Аш ыдэжэ зэклохэм, ихатэ алэжэйрэ кіэп кошэ 30-м ехъу къыдаагъотагъ. Аш изэхэткыкъэ гъэунэфагъэнэм пае АР-м и МВД иэкспертнэ-криминалистическе гупчэ кіэпир агъэхыгъ. Хуульфыгъэм лажэ илэ

загъэунэфкэ, ильэс 2-м нэс хъапс къыхъын ылъэкъыщт.

АР-м хэгъэгүүлэхээрээ
иофхэмкэ
и Министерствэ
ипресс-къуулыкъу.

— Бзыф чыгъхэм къапахъэрэ шьоу фыжкыр бэдээрэм сыдигъу нахь щыльапл. Ар йээз-гъушхоу щыт. Анахь алъитэрэ шьоу лъэпкытум яз акэцэ къэгъагъэм хашыкъыре шьоури. Ахэр арых тэ тиреспубликэ нахь къызкъэупчэхъэрэр.

Бзыф къэгъагъэхэр бэрэ пытхэрэп, арышь, бжъахъохэр къушхъэхэм бэрэ ахэт-тиштхэр. Къэгъагъэхэр зэрэ-тэкъожхэр бжъэхэр тывъэгъэзэм икъэгъагъэхэм япкыщтых. Шьоу фыжкыр ахэм къаугъо-игъахэр бэдээрхэм къатехъашт.

(Тикорр.).

Бзыф шъоур 1эзэгъу

Тиреспубликэ бжъэхэр зыыгъу исхэр нэбгырэ миниту фэдиз мэхъу. Ахэм къаугъоирэ шьоур нахьбэмкэ Адыгэим ёки пшьэдэкъэ ашэфы, уасэхэри лъэпээ дэдэхэу пфэшоштэп.

Специалистхэм къызэрэхагъэшрэмкэ нахь шогъабэ зыхэлтыр шьоу фыжь лъэпхъэр арых. Ахэм зэу ашыщ ёки нахь агъэлтэпэ бзыф къэ-гъушхъэхэм къаахахыре шьоур.

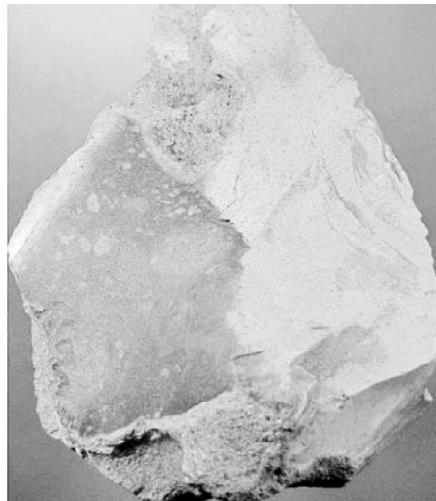
Къушхъэм къышыкъыре бзыфы мы лъэхъаным зыкъы-зэуихыгъ, бжъэ «тофхъашхъэр» зэпымыю мэгүувах. Бзыфы икъэгъагъэхэм шьоубэ ахэль, бжъахъохэм ёки спе-

циалистхэм зерагъэунэфагъэмкэ, зы гектарым къышыкъыре бзыф чыгъхэм апйт къэгъагъэхэм бжъэхэм килограмм мин фэдиз къапахъин алъэкъышт.

Мы мафхэм бжъахъохэм бзыфыр къышыкъыре чыгъэхэм ябжъэмэтхэр ашыгъых. Республиком исхэм анэмькэу тигъунэгъу темыр шьолырхэм бжъэхэр ашызыгъыхэри Адыгэим гъэмафэм къэклох. Адыгэ Республикомкэ бжъахъохэм я Союз итхаматэу Сергей Жуковым къелат:

ШтаукI обзэгъухэр

Санкт-Петербург къикыгъэ археологи-ческэ экспедицием Адыгейим Ioф щишэнэу ригъэжьагь. Ильэс мини 130 – 200 фэдизкIэ узэкIэлэбэжьмэ Хаджыкъо дэжь пэсэрэ цыфыр зыщыпсэущтыгъэ чыпIэр ахэм зерагъеше.

ыкIи пхъэр ыгъефедэхэу хуягъэ.

А зэмнэу палеолиткIэ зэджахъэрээр пэсэрэ ыкIи гуртлэхъанхуу зетеутыгъэх.

Экспедицием хэтхэр зыльхъухъэрээр ыкIи зэрагъашIэмэ ашлонгъор цыфым пэсэрэ лъэхъаныр кызызериинэки гуртым зынэсийм ипсэукIэ зыфэдагъэр

ыкIи иакыл зынэсигъагъэр ары.

Аульэ Пшымафа ижыре псэукIэр кызызхигъэшыгъагъаэм кыщегъэжьагъаэу лэшэгъуныкю фэдиз текыфэ ащ зыми кыфигъээжьагъаэп. Уштынхэр зырагъэжьажыгъаэхэр 2013-рэ ильэсир ары, ашыгъум пкыгъо зэфэшхъафуу кыагъогъэхэм тарихым ылэнэнкIэ уасэ зыфэшшынхэр бэу ахэлтигъэх, ахэм ильэс мин 90-рэ фэдиз аныбжъаэ специалистхэм кыаогъагь.

Научнэ проектэу «Палеолитын ипсэрэл лъэхъан цыфым кызызериинэки гуртым зэрэтехъагъэр» зыфилорэм игъэцэклэн пэщэнэгъэ дызезыхъэрэ шэнэгъэлэжьэу. В. Дороничевым кызызриорэмкIэ, Хаджыкъо кыщаагъотыгъэ цыф уцу-пээм пасэм кыщегъэжьагъаэу

Э-Р-700т-00061

культурэ зэкIэлъыкю заулэу зетырихъагъэхэм яльэуж хэольягъо, нэуасэ уафешы.

Археологхэм ялашшээр шлэнэгъэлэжьэу Л. Головановам Хаджыкъо уцу-пээр зыфэдэ кыэмыхъууэ уцу-пээр ары зэрилтигъээр. Ащ фэдэ ижыре псэуплэ Темир Кавказым изакып, Кыблэ шьольырыр зэрэштигъэу ибгъотштэп.

Ащ кыхегъэшы штаукIым хэшшикыгъэу кыагъотыгъэхэм Адыгейим ичыгу апэрэ (ижыре) цыфхэр палеолитын изэмэн зэрисигъэхэр, а лъэхъаным ашелки еджэштигъэх.

Ижыре уцу-пэл джыри штаукIым хэшшикыгъэу пкыгъо папцэхэр обзэгур угу кыагъэклэу кыщаагъотыгъэх. Гукуа

нахь мышшэми, ижыре саугэтым ибаинигъэ ыкIи изытет кыашкIэ. Мыш мэзым пхъэ кызызэрэхашырэ гьогур пхырэхкы. Цыфым кырыкIуагъэр кыэзыгъэлэхээрэ культурнэ кыатыр мэкIоды. Машинэшхохэм даутыгъэ туакIэхэм артефактхэр адэлтих, ахэм ашельскэ мыжью папцэхэр ахэлтих. Щэрэхь уж куухэм псыр ащечьэ, ащ ильэс кыес штаукIым хэшшикыгъэ лэмэ-псымэхэр чыгум кычицэлъэсэхых.

Ижыре цыф уцу-пэл непэ кызызэмгъэнагъэ хууцтэп, ар Адыгейим икультурнэ кIэн.

Питер къикыгъэ археологхэм Мэзмые щылэгъэлэгъими иоф щашэнэу агу хэль. **ШЬАУКЬО Аслынгуаш.**

Къэгъэн фаер апэу цыф уцу-пэл шлэнэгъэлэжьэу ыкIи археологу Аульэ Пшымафа 1964-рэ ильэсийм кызызериинэгъэгъагъэр ары.

ИжыкIэ, цыфлъэпкIыр апэрэ обшинэ щылакIэм нэмыссызэ, зэрэпсэущтыгъэр тильэхъанэ щыгъэнэфэжьынэр псынкIагъон ыкIи ар зыщы-

зэбжъашIэн чыпIабэ бгъотыгъэтэп. Арышь, Хаджыкъо псытэуапIэр шуагъэ кыафээхъын шьольырэу археологхэм алтытэ. Ильэс минишэе пчагъэкIэ узекIэлэбэжьмэ ар штаукIэ байгъэ. Пэсэрэ цыфым зыфэе лэмэ-псымэхэр ащ хишикIынштыгъэх. Нэужум, иакыл зынэсийм аныбжъаэ специалистхэм кыаогъагь.

Научнэ проектэу «Палеолитын ипсэрэл лъэхъан цыфым кызызериинэки гуртым зэрэтехъагъэр» зыфилорэм игъэцэклэн пэщэнэгъэ дызезыхъэрэ шэнэгъэлэжьэу. В. Дороничевым кызызриорэмкIэ, Хаджыкъо кыщаагъотыгъэ цыф уцу-пээм пасэм кыщегъэжьагъаэу

Мэфэ жоркыр Iасэу зэрэригъажьэу къэлэ паркын цыфхэр езэрэгъэкIух. Парк дэхьэпIэм зэрэхъэхэу къэгъэгъэхэе хъасахэм кыатырихъэр мэшшумкIэ ар къалгъоокы. ТэлкI эзэркIатэхъэу псыуджгуащэр (фонтаныр) нэглихъигъэу, жын чыыгэштэгъэр хэти дигошэу апэ кьеуцо. НапIэр зыгэштэгъэр идзагъэу Мыекьопэ къушхъэтхыр кыпэгъоокышт. Бысым халалышь, хэти хакакIэшым кыпэгушуатээзэ ригъблэгъэшт. Мы паркыр бэшлагъэу тисэ щыш хуягъэш, тыгъэнэбэзийхэм зызэрэгъэйлэу тэш фэдэу ныбжь зили, кIелакIи, ны-ты ныжжыкIеу сабый зингуси бэ дэгтэгъоцтыр. Мыш зэнэуасэе дэтхэр бэ мэхъу-хэшь, шуфэс фабэр щызэпмын. Сабый лъэркIохэм ячэф шуй мацэ насыл зехъэу паркын щэхъушшэш, хэтки мы паркыр дунэе джэнэт!

...ОшIэ-дэмышшIэу паркын къыдэхъэрэ купыр къэзэрэгъэгумэкIы. Зэмүупчыжъхуу зыбгыу зыраты. Мыхъэр агьяхъэу ауж къикыгъэ кIалхэм зыпари арамылоу кызызера-гъэбгукIох. Мыхъэм ятепльэкIэ ильэс 30-р ятыгъоягь. Шорт къолэн быхъушхохэр альэгун-дэхэм къанэхсхэ ашыгъых. Ахэм ашхъалхуу аныбэ пытгъэхэм яцIэнльэхыгъэхэмрэ зыблыгу инэу ихыгъэ майкэ шлоишо клакохэмэр азыфагу аныбдхжэр къэб бжъэхэе сурэт гэштальхэр зыгъолтыжъхэкIэ ясабийхэм арагъэлэгъуха? Аш нэуж сабыйхэр мэчьеожьышууха тэрээзэу?

— Сэ сишошыкIэ, зыщыпсэухэрэм зызыфэсакыжъых, — джэнджэшэу сибу синиб-

ЛъЭПКЪ УКЫТЭР

(Мы ильэсийм мэкьюогъум и 11-м Мыекьопэ къэлэ паркын щихъууэ мыйгэуущыгъэ гупшысэхэр).

Щынапхэ тэхъя?

Джэгъу лъижъхэм кырагъахъэрэйм зэрэсфэльэкIеу себэни,— сида пломэти ни мы дунзешхом зы нэбгырэ кытихъуа-гъэп иклэхэр дэгүххуу, шык-кIешхуу, лушхуу ыплу шлонгыуо!

— Адэ сид пае садэжэ кызызхохкIэ сэ сисабийхэм, сянэжж-сятэхъэм а шлой-лээ отэрир кырагъэлэгъуун фаеу ахэм алтытэра, — кызэдэжкыуух синибдэгъуух кыгубжихээ,— ахэм ящикигъэ зеклокIэ лаехэм сида сакIэхъопсын фаеу, эгъашэгъон фаеу, кыазыкышошырэр?

— Уа-у, Джо, япльэль мы чумекхэм ажэ лузыгъэу кызээрэтэгъуухэрэм! — тэздэшь тетысхъапIэм кызэсэхэм, чэтую зыкIе паштигыгъээм ишүүкIеу индэгэлэзбээ зыригъашызэ «Уа-у!» ылли нэбгыртумэ язырэм лаап кытфишызэ къэкууагь.

— Да ну их... Тэш фэдэ «цивильнэ» горэ алтэгъумэ, Гансик, ухэр мэгушлох! Сид ухэм алтэгъугь пшошырэр о? У тхамыкIэхэр лэкIыб къэрэл горэм клонхэр хэгъэки урыс куутыр горэм кыагъашлагъэм дэмыхъэгъэнхэки хууных...

— Зэ, зэ, Джо, мэу зэ япль эдэ мы щысхэм! Уа-у! — къэкуу адрэр, — нынхъалэ тыхъэшт, синибдэгъууха! Смотри какие т... Гуудим, Джо! Уа-у...

тысхъапIэм тес пшэшье кыопцэ ныбжыкIитоу сотовэ телефоном зышхьэхэйнагъэхэм ахэр якIулIэхэу слээгүүгээ. Лыэр сшхьэ кьеу — си-кызыкIэнэ: «Мы нэпэнчытлумэ пшьешэжъуухэм зыгор араюмэ, афсыдэнэп сизонт-трости атескүтэн!» — сиу зыгъэхъязырыгь.

Сигусэхэмий сибу къихъэгъэм гу кыльатагъэу сиээрэтэдхжэу кызыдилынхуу хязырэу Ѣысыгъэх.

АДЫГЭ ПШЬАШХЭХЭР О-Е-ЁЙ...

Дунаир кызыфэнэжъигъэхэм афэдэу, ямыуучыжъхуу, ахэм агбъукIэ къятысылгагъэх. Зыр зэрэтийсэу лъэкъо джабгъур кыиэти, сэмэгу лъэгуган-дэхэм кытыридзагь. «Вьетнам-кэр» зыптыгэнэгъэ лъэкъо стхэгээшхор ыгъэдэжгүүзэ кыригъэжъагь:

— Уа-у! Салют, бабы! Шъуухъязырмэ, вместе гудим! — Классные бабы попались! Правда, Ганс? — риххуухаагъэр зэкIэ къыдэхъуугъахэм фэдэу иныхдэгъетуу еупчы.

Игуси, йэгъо-блэгъум итхэм зэкIэми зэхахэу, ащ кыпен-дээ:

— Джо, на сегодня на них остановимся. Етани мыхэр

Артур Ковалышинимрэ
Шумэфэ Залимрэ

Къулыкъушэхэм афэрэз

Адыгэ Республикаем хэгъэгу клоц! Йохэмкэ иминистрэ ишпээрэльхэр зыгъэцэктэрэ Брантэ Мурадин ыцакээ джырэблагъэ Рэзэнгъэ тхыль къагъехыгъ.

Мыекуапэ щыпсэурэ Цэй Нурыет къыгъехыгъэ тхыльым итхагь гъогу-патруль къулыкуум инспекторхэй, полицием истаршэ лейтенантэу Артур Ковалышинимрэ лейтенантэу Шумэфэ Залимрэ гуклэгъу къызыхагъафи, зищыклагъэм ыпилэгъу игъом зэрэфхэхуугъэхэм фэшлэшэу зэрэфэрэзэр.

2017-рэ ильэсийн мэксууогъум икъихъагъухэм адэжь письмэм иавтор Мыекуапэ иурам горэм иакыл щуягъэу щиль бзыльфыгъэр къыльэгъу. Мы чыплэм къулыкуур щызыхыщтыгъэ полицейскэхэр шэх дэдэу ыпилэгъу псынкэм къеджагъэх ыкчи враачхэр къесифэх бзыльфыгъэм яшуагъэ рагъэкыгъ.

Полицием икъулыкуушэхэм гуклэгъуныгъэшхуу къызхагъефагъэм ишуагъэкэ, бзыльфыгъэм ишынгъэкэ ыкчи ипсауныгъэкэ щынагъо щиэжкыгъэп. Цэй Нурыет къызэритхырэмкэ, къэралыгъо автоинспекторхэм язекуакэ къыгъельэгъуагь зэрэцхьашгъухэр. ыпилэгъу псынкэм къызэсэм, къулыкуур лъагъэкотагь.

— Мыщ фэдэ зекуакэ полицием икъулыкуушэхэм къахафэхэрэмкэ шхъэкэфенгъэр къалэжы, тарэгушо, — къышело письмэм.

Джащ фэдэу ведомствэй икъулыкуушэхэм пүнгэгэ дэгүү зэраргагъэгъотгъэмкэ письмэм иавтор АР-м хэгъэгу клоц! Йохэмкэ и Министерствэ илажэхэм афэрэз.

ПШЭНКТЭ ГҮЭШГЭГЬОНЫ

ЩЫЭНГҮГҮЭМ УФЭЧЭФЭУ, ШУМ УЩЫГУГҮГҮЭУ ОПСЭУМЭ...

Аш тетэу упсэуным, оптимизмэр чэмынэндээ мэхъянэшхо псауныгъэмкэ зэрилээр шынгъэлэжхэй къаушыхъатыгъ ильэсэйбээ йошлагъэмкэ.

Ахэм янахьыбэм «здоровый образ жизни» зыфатюорэм тетэу оптимистхэр зэрэпсэухэрэй ящынгъэ нахь къыхъэ юшай алоштыгъ. Ау американскэ шынгъэлэжхэй зэральтиэрэмкэ, бэйзшынгъимрэ оптимизмэр зэрээпхыгъэхэм ар изылахь нылэп. Ахэм джы къыгъагъэши щиэнгъэ, щиэкэ-псэукэл унагчэфэу, шум ушыгъу гүэу, унэгүшоу, къэлэу къэлэп он хумэ, позитивнуу щиэнгъэм ухээлтэнд организмэм ибиологическе системээ шуагъэ къеты, цыфыр бэгашэ хууным ар изы къэлэуанлэй алтытэ.

Аш фэдэ зэфэхыссыж ашынным ыпэкэ Гарвардскэ университетын ишынгъэлэжхэй 2004 — 2012-рэ ильэсхэм бзыльфыгъе мин 70-рэ фэдизимэ ящынгъэ-псэукэл лыгылтагъэх. А бзыльфыгъэхэр зэкэ а ильэхэм апэкэ аублэгъэгэе ушэтынхэм, 1976-м рагъэжэгъяа хэхэм къахырагъэбугъэгъяа. А проектын къызэрэдилтэштэгъэмкэ, ильэситүү тешэ къес ахэм япсауныгъэ изытет зыфэдэр анкетэхэм къащатхыщтыгъ.

Упчэу ахэм афагъэуцүүтгэхэм джэуапэу бзыльфыгъэхэм къаратыжыщтыгъэхэм яшуагъэкэ, ахэм щиэнгъэм фыщытыгъэу фырьлэм, яоптимизмагъэ зыфэдэм уасэ фашыщтыгъ шынгъэлэжхэй, зыльылтэхэрэм ашынхэу 2004 — 2012-рэ ильэсхэм дунаим ехижыгъэ бзыльфыгъэхэр зэрэлтигъэх эзхэр ар изы ыкчи 38-кэ нахь мэкагь. Джащ фэд, инсультын, гузым ахэр арьлыкынхэр процент 39-кэ ыкчи 38-кэ нахь мэкагь.

Зэрэххурэмкэ, щиэнгъэхэм уасэ фэзышыхэрэм ар нахьшилоу къятэжкы.

(Тикорр.).

ЩЭРЭ

адыгэ пшъашъэхэн фае. А про них я спышал, что они о-еёй! Бабенки, давай познакомимся..., — ар ыозэ, пшъашъэхъэжьилем іаплі рищэкынэу Ганс зищэиг... Сльэгъурэм сугу къыфызыгъ. «Дунаир мэклюдьи жыла штыу?! Арап, адагагъэри, укытэри, губгъэнри зэкэ къодыгъапа?! Зэкэ зэфэдэ закэ хувгъапэх?!»

Шхъаклом сугбъэ къыцыгъ, сугу зыкыригъэутыулыгъ — нэпсыц щыгъэхэр сепалье хъужырэ наплэхэм къаклэлтэдагь. Сишэогъу лыжъхэм ар ясмыгъэльэгъу сшоигъуо сшъхъэ ресщэкыгъ.

Сыд шхъафит- ныгъа?!

Сыдкэ тищыклагъа зиакыль мицууцэгэ тисабый цыкликхэр, ешъонырэ наркотикхэмрэ хъябэй ашыгъэ тиклалхэр зээзгъэктокырэ шхъафитныгъу Европэр «Свободакээ» зэдхжэгъэр?! Цыфлэпкыр щэлэфэ къыхэмийгъэ шоигъэр джы зэрахьэ аш ышыгъэх... Хульфыгъэхэр къээрэшэхъях, бзыльфыгъэхэр зэдэкожьых... Хъаклэ-къокэ зэфыщытыкэ шоикыжыгъэх.

Сэ сишошыкэ, «Цыф Шхъафитыр» зищыкэхэр, зидунэететыкэ ильэпкэ акылыкэ псыхъафгъэхэу, намысыр зиключэ лъапсэу, цыфыгъэм ишапхъэхэр къабылэу зыштагъэхэр ары. Карл Маркс ынгъагъ: «Свобода — это осознанная необходимость».

хъагъэм шхъащэ афэтэшы. Щиэшт тильэпкэ шьющ фэдэ пшъашъэхэр илэхэм». Пшъашъэхъынхэм тафэлъалозэ, лыжъхэмкэ мы пчыхъэм бэрэ паркыр къэткхуяагь.

PS. Тыдэ къыкыхэра зигъончэдэл лъэгъанджэхэр зээзывхэу, зылкъышольхэм хъэцэлэлцэлэхэр атырязыгъэшхъэхэу, зылэ, зыбзэг хъурджанэхэр алызыгъанэу, зышхъашоупсыгъэхэм стиххэр атырязыгъатхэхэу урамым къытхэхэрэд?

Щагум я 21-рэ Лэштэгъур щэуджы...

Зы купыр унэгъо бай дэдэхэм къарэкых. Умылажэуубайн пльэкыщтэп. Мылькоу уйэр умыгъэлажэуу пхэхъоштэг. Арышь мыхэм янэ-ятехэм жыкъэшгъу, нахыбэрэмкэ, ямылэу мэлажьех. Ясбайхэм атырагъэкодэшт шуульэгъуплунгыгъе уахьтэр нахьыбэмэ ахьщэкэ зэблахь: «А сиклан, о уклэлэ луш цыкликш, тицыхъэ птэль — мышкэ шхэ, мышкэ музеим кло, мышкэ кружокым зыщигъас...» алоэ, ахьщэ араты. Ахьщэ ренэу зыкэлэе «сабый цыклик лушым» ныбдэгъухэр къыфхэх, ахэм ахэхъо. Аш даклоу ны-тымэ ратырэ ахьщэми хэхъо. «Тисабый цыклик кулышхом лидер фэхъуг — мөш фэдэс ныбдэгъур егээдэошь», — ахэр мэгушох. Едгаплэм ылж университетын чыгахъэ. Мыр едгэфэ едгэпэлэ сихъатхэм янахыбэр шхаплэр, ешъаплэр, гэлээфыгъэхэр ары зыщигъакорэр. Ятэ-янхэм уахьтэ ялэп. Ошэ-дэмэшэу «сабый луш цыклик» урам

гущыакэ (жаргоним) фэшхъаф шынгъээ зимиыл «инибдэгъухэм» апашихъэ иавторитет къефхэу регъажь. Зыкупмэ абгынэ. Ары шхъаам ар лидерба, есаагъэба апэрэнэу! Мыщ дэжым джа сабый эгоистичн шэнэ «тигерой-лидер» къытекло. Купым ылэ иуцожжынхэм фэш амышлагъэ горэ ышэн фае, цыфхэм амышлагъэ тэрэ зээкыуакэ горэмкэ закынхыгъэшын фае. Ар ежь фэдэхэм клашыкыжь зыхъукэ, къэу ежь зыгорэ къыгулшысын фае мэхъу. Игъончэдэл лъэгъанджэхэр зэлетхы, иджэнэ къопслээнхкэ зэпетхы. Папуасхэр укытэм къыхэкэхэу тхъаркъожь тхъаплэкэ агъэбылтыре чылгэхэр ежь къегъэльгъэ...

«Ба! Уа-у! Смотри, что Маша вытворяет! Вот это да!» — «инибдэгъэ» купыр мэкуо. Лидерба — Машэ зыпари къыридзэрэл. Адыгагь, цыфыгъзыфэлэштэг эрэхэн арынхэм ахэм адырагъэштэ. Мы гущые «волшебнхэр» зэзымыгъэшагъэр ыкчи янэ-ятехэр мыхэмкэ зымыгъэштэгъе сабый ёлу сшэрэп. Сабыйхэм ар дэгүү дэдэу аш! Арышь, ашхъэ къихъэр, телевизорын ралъэгъуагъэр зэкэлэштэй, зэрэгбапшэу рагъажь. Ареутэу хэтхээ, ильэс зытукэ «япсихология нэпц» сымаджэ ехуулэжхых. Ны-тыхэм, цыфхэм зи амыло зыхъукэ, «тынэ къыраклэу» мыхэр къежэштых. Тиклалхэр зэбэхъэу, типшашхэхэм зызэгутхэу къэтлэгъуяжын тлээштэшт. Мыр узы. Узым уебэнэн фае. Арышь, къихъэ зетымыгъэшэу, іакыл политики нэпцхэм зымыгъэштэгъуо, «полиция нравов» тиурамхэм атырагъэуонхэу тишащхэм, общественное организацихэм зафэтэгъазэ.

Къэзэнэ Юсыф.

